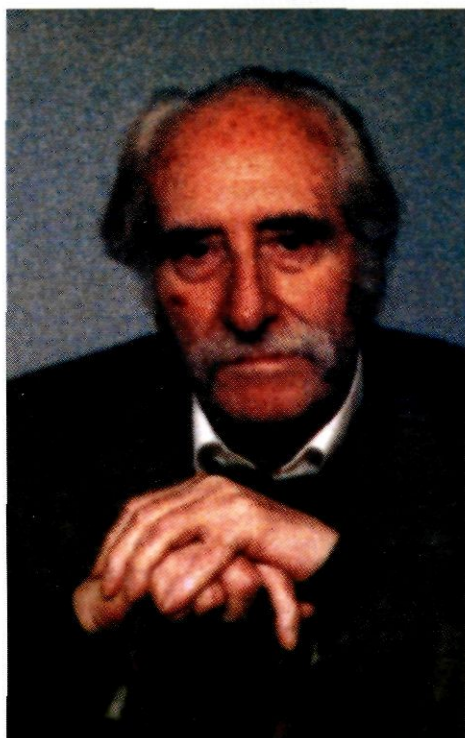

Marià Villangómez, una vegada més

per Jean Serra

Qualsevol excusa és bona per tornar a llegir la poesia de Villangómez, la seva prosa, el seu teatre... Per tornar a caminar amb ell, o les seves paraules, carrers de Dalt Vila o la Marina; per tornar a mirar, amb la seva literària companyia, el paisatge; per visitar, amb els seus records estotjats dins el seu darrer llibre, *El llambreig en la fosca*, els seus llocs estimats...

Qualsevol excusa és bona per sentir-nos de bell nou a la seva vora, com ara l'esplèndid vídeo *Marià Villangómez, 1930-2000, setanta anys fent poesia**, que fa un recorregut, evocatiu i sentimental, per les principals fites biogràfiques del nostre poeta. Per les imatges i les veus d'aquest vídeo desfila, resumida, la seva trajectòria humana i literària, a través de llocs, ambients i paratges, però també a través del testimoni de persones que l'han tractat, sovent de manera íntima, i que se'n consideren lectors fervorosos.

Amb Villangómez, les illes Pitiüses assoleixen l'expressió literària més alta, més perfecta, completa i universal. La vida de Villangómez s'estén gairebé al llarg de tot el segle XX, i, havent començat a escriure des de molt jove, la història, no la dels fets, sinó la del que aquests fan tremolar en l'esperit d'un home, hi murmura: el poeta es fa ressò del que ell en diu "la història interior":

La poesia ja és poema, un càntic
—¿no hi sentiu un ressò, en la veu, de joia?—
a vosaltres, a tu, adreçat. Escolta'l,
escolta les paraules escollides,
la història interior, la incerta música.
("El poema", III. *La miranda*.)

Malgrat que al poeta l'ha "espantat la persistent crueltat humana", ha "buscat algun refugi" i havent "pogut gaudir de llargs dies de preferida calma", ens ha ofert així —a nosaltres i a les generacions futures— una obra poètica i literària on qualsevol lector podrà, ell també, trobar refugi i consol quan el pertorbin dubtes o temors existencials. Altre objectiu no té la creació de bellesa, que la d'oferir, a la desorientada humanitat, un univers paral·lel on apaivagar l'angoixa de viure o trobar respostes als interrogants que ens suscita el camí, a vegades dolorós, de la vida. O, dit amb paraules seves: "Quina raó d'existir tindrien els versos sense la mica de goig que els acompanya?" (*Parlar i escriure*).

Com ha escrit el valencià Josep Piera: "El món literari de Marià Villangómez està impregnat del paisatge d'Eivissa", i amb els pocs elements que el configuren, aquest paisatge, "és capaç d'expressar amb

l'autenticitat més discreta un univers estètic [...] "Essència màxima —continua Piera— de l'art europeu, la troballa de la senzillesa més pura..." Jo afegiria art europeu per mediterrani —com el d'Albert Camus—, que és com dir art universal, ja que a la Mediterrània, precisament, neixen les llengües, les literatures, les cultures que, totes juntes, formen el magnífic i variat mosaic de la civilització occidental.

Arrelant en el lloc on un dia va néixer, Villangómez ha elaborat una obra artística universal. En aquest sentit, Francesc Parcerisas va afirmar: "La poesia de Villangómez és local com ho és la de Kavafis, imbricada a Alexandria". I això ha estat així perquè ell no ha obli-

Antonio Machado, i a Jorge Guillén, poeta per qui Villangómez ha declarat sentir especial predilecció. Encara dins *Sonets de Balansat*, n'hi ha un de dedicat a Al-Sabini, el poeta eivissenc de l'època islàmica, que és una demostració de solidaritat sense fronteres de cap mena.

Tanmateix, al llarg de la seva poesia hi ha molts altres referents literaris, artístics o culturals. I, amb tot, allò que la fa universal és el seu profund arrelament en l'ànima d'un poble; d'una geografia, d'una cultura; en definitiva, la seva radical expressió de les passions i els anhels, dels temors i les inquietuds de l'ésser humà, el qual és, arreu del món i al llarg de la història, bàsicament el mateix i alhora divers.

Una bellesa —com us ho diria?—
d'existència unida a la més vella terra,
d'humanitat que resta més a prop dels orígens,
de poble meu amb un fresseig d'aurora

dat la lliçó dels antics ni ha deixat de ser com ells, creador obert a tots els vents, i sensible fins al moll dels ossos a tot quant afecta l'ésser humà. Ho ha fet cercant la perfecció en una llengua —la nostra, la seva— que, en el prolongat exercici d'escriure-hi durant setanta anys, ha servit amb humilitat i exigència, enaltint-la i fent-la vibrar d'emoció pura, d'humana poesia...

Amb la senzillesa que el caracteritza, ell, aquest esperit d'obertura, en unes breus notes biogràfiques, l'ha explicat així: "He mirat, des d'un petit i estimat món mediterrani, cap al nord, cap a Catalunya i l'accidentada configuració europea i la seva cultura". I encara afegeix: "sospito que el poeta hauria existit, i ben semblant, nascut en unes altres circumstàncies geogràfiques. Hauria sentit igualment la terra, el paisatge —un altre paisatge—, i al cap i a la fi els pagesos i mariners eivissencs haurien estat substituïts, sense que en tingués consciència, pels agricultors d'altres camps o els obrers d'unes ignorades ciutats." ("Qui sóc i per què escric". En *Homenatge*, juny de 1994. Institució de les Lletres Catalanes).

Aquesta actitud d'universalitat és constatable a la seva poesia. Per exemple, el sonet "A un poeta", d'*Ellegies i paisatges*, encara que no s'especifiqui, és escrit pensant en Antonio Machado. A l'apartat titulat "Dins el meu temps", que forma part de *Declarat amb el vent*, tornem a trobar poemes dedicats, entre d'altres, a Carles Riba, a Salvador Espriu, altra volta a

Francesc Parcerisas ho exposava rodonament quan deia que "Marià Villangómez aconsegueix una obra rara en la seva coherència, en el seu aïllament de modes passatgeres, i en la integritat i fidelitat a una terra i als homes que constitueixen el seu món" (*Eivissa*, núm. 10).

Dos exemples poètics extrets d'un mateix poema, poden il·lustrar encara millor el tema de la universalitat de Villangómez a partir del seu arrelament:

Una bellesa —com us ho diria?—
d'existència unida a la més vella terra,
d'humanitat que resta més a prop dels orígens,
de poble meu amb un fresseig d'aurora.

Contemplaré, diré, per terres sempre vistes,
tothora amb mi des del començament,
els homes que hi recullen una ciència antiga
—aquesta vida, aquesta lluita, aquesta mort—,
car són, gosaré dir-ho, jo mateix o el meu somni.
("La poesia". *El cop a la terra*).■

*El vídeo, realitzat per Televisió d'Eivissa i Formentera (TEF), i patrocinat pel Consell Insular d'Eivissa i Formentera i el Govern de les Illes Balears, va presentar-se a la seu del Consell Insular d'Eivissa i Formentera el dia 21 de maig de 2001. Aquest és el text que vaig llegir en aquella ocasió.